

Universal Declaration of Human Rights - Dagbani

© 1996 - 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ZAL'SHEŊA ƊAN KPAŊSIR' ZƆSIMDI NI NAŊGBAN YINI ANDUNIA TIŊGBANA SUNSUUNI

LAHABAL' TUULI

Ƴelimanli, behigu kam yi yɛn mali kɔre ni dariza zaŋ n chaŋ sal' mini o kpee sunsuuni faashee ka be che tab' bobbu ni tab' muysubu yirun yirun. Din lan pahi, di bi tu ka boliyoli be be nimdi ni. Din nyaana, di bi lan tu ka zab chɔyima ŋan ka alifaani gɔr be be sunsuuni. Ƴeltɔy' yoya lala n yi dɔysi nam tɔbu, ka bebu kɔŋ tulaale. Sal-nim yi lihim zɛm zal' sheŋa ŋan be litaafi ŋɔ ni ka zilsigu ni fabila nabigi m-maan pahi nabili be sunsuuni. Ashee tɔysigu ni shaawara ni be sheli, fabila ni yolitem ka ka di beni.

Din ni che ka fukumsi ni muysigu sayim zɔsimdi ka sokam ti zɔr' n bahiri o sol' la, di tuya ka ti niŋ kookali niŋ ti suhu ni, ka zal' sheŋa ŋankam be litaafi ŋɔ ni daalifaani tabili sokam. Zal' sheŋa din be litaafi ŋɔ ni lan nyɛla din tɔŋdi aminsi ni zɔsimdi ka bukaata kam maana.

Tiŋgbana Naŋgban Yini Layingu sheli be ni boli yubɔlig' Yunaitid Neishins la nim zaa dihi nuu gbɔŋ ni ka dama be zaa yuya ni di kpaŋsi zal' sheŋa ŋan zaa nye ŋan kpaŋsir zɔsimdi ni tɔysigu tiŋgbana sunsuuni. Binnamda Naa yiko puuni, paya bi gari doo, doo mi bi gari paya. Be zaa la yim. Ni dinzuyu be bɔr' ni yɛda ni suhupiɛlli be ti sunsuuni, ka ti puha yooi tab' zuyu, ka yɛlli kam ku nyaŋ ti. Din ni kpaŋsi ka zal' sheŋa ŋan be litaafi ŋɔ ni maali sokam buchi, sokam maaimi o nii n karim litaafi ŋɔ ka di kpe o tibili ni venyɛlinga.

Dinzugu, pumpɔŋɔ,

Jɛnɛral Aɛmbli Layingu ni di

ti sokam lahabali ka dama

ZAL' SHEŊA ƊAN BE LITAAFI ƊO NI ƊO NYɛLA

ŋan ni niŋ tiŋgbana ni sokam alifaani. Sokam, zaŋ n-ti tabli dunia-yili layingu balibu kam zaŋim zal' sheŋa ŋan be litaafi ŋɔ ni n-niŋ waazibu, ka bɔ daliri din ni che ka ŋa niŋ bayaana ni achiika: Wulinpuhili, Wulinluhili, Nudirigu, Nuzaa, ni luyulikam. Amaa Zal' sheŋa be ni yu ni ti zaasa kpaŋsi maa n-dii mbɔŋɔ.

N-dam 1

Sal' la sala. Behig' be sokam sanimi, din pa la amii. Suhizɔbo be sokam sani; ka namɔyɔ beni. Suhubɔhibo mi bi lan kɔŋ yigunaadam kam sani. Dinzuyu dimbɔŋɔ zaa wuhiya ka dama di tu kamaata ka ti zaa yu tab' hali ni ti puuni.

N-yi 2

Zaligu dinkam be litaafi ŋɔ ni nyɛla din maani yigunaadam bukaata zaŋ n chaŋ behigu polo. Zaligu bi ti soli ni so gahimmi o kpee. Gbampiɛlli ka soli ka o gahim Gbansabilli; doo di biehim paya; so mi di zaŋ o daadiini din par' o n zaŋ bobbi o taba, o yaa zuyu. So mi di

tɛhi ni o bɛhig' bee o buni bee o dɔyim dahibarka bee o bilichiinsi zuɣu o mali yiko din zemdi o kpee bee n zaysir' o.

Din nyaɲa di ka soli ka so zem o kpee ni o tiŋ viɛl' zuɣu. Nun ya-nim nya suman-tali di pirim ni o ya nyaɣs' zuɣu n lihi zem ban na be Soomanji-tali waamaa dabtɪm ni.

N-ta 3

So di pirim o wɔyiritali zuɣu yɛli ni o tum tuun shɛli din gbarigir' bɛhig' ka zal' shɛɲa ɲan be kpe bi ti o yɛlli. Di veeni ka kookali be sokam sanimi ka fawɔyili kani.

N-nahi 4

Zaligu bi lan n sayi ni so zaŋ o yɣunaadam kpee niŋ o bilaa; dama dabtɪm daawabu gariya ka di bi pɔra. Dinzuɣu, taali n nyɛ li ni achiika ni nir' kɔhi dabili bee n da o.

N-nu 5

Zaligu bi lan sayi ni bɛ niŋ so alaka bee fukumsi biɛɣu din ka albarika di tooni ni di nyaɲa.

N-yobu 6

Zaŋ n chaŋ dunia-yili lɔɔ bee dunia-yili zaligu polo, soli kani ka bɛ tooi pii kayili ti so, ka pii dɔɣu n ti so. Baŋ veeni nudirigu maa ka veeni nuzaa gba.

N-yopɔin 7

Zaŋ n chaŋ zal' shɛɲa ɲan be kundi puuni, yɛlli din dir' tarima dir' bilchina. Sariya dol' la yɛlimanli, di bi doli ziri.

N-nii 8

Sariya dibu shee, Gbampiɛlli dini ka la di kɔ ka chɛ Gbansabilli dini; dama ti zaa la yigunaadam-nima.

N-wei 9

Zaligu bi sayi ni yɛlwums' chɔɣima zuɣu bɛ niŋim nir' fukumsi, bee n kpɛh' o duu, bee n kar o o yaannim tiŋ' ni, o ba-nim tiŋ' ni ka di ka soli.

Pia 10

Zaligu maa lan wuhi ni solibeni ka nir ni bɔ soya n tahi o sariya bɛn ni di li luyushɛli ka zualinsi kani, bɛ yi di o sariya ka di bi tiyi o nini.

Piniyini 11

1. Kootu yi di nir' sariya, n yi kpɛh o la sarika, o mali yiko din zabiri oman zuɣu, n bɔr lɔya-nima, ka bɛ zaani o nyaɲa; ka naɣila ɲun gba nyami ka lala nyɛla niŋbuŋ-duyili.

2. Zaligu lan yɛli ni di ka soli ka bɛ niŋ nir fitiina ka di lan bi tum m birigi tingban shɛli puuni o ni zia maa zal' shɛli; bee zal' shɛɲa ɲan be litaafi ɲɔ ni. Nir yi tum m-birigi zaligu, bɛ darigi' o tibili la zaligu kundi ni buysi ni bɛ niŋim o shɛm.

Pinaayi 12

Zaligu lan wuhi ni di ka soli, sal-nim zamba puuni, ka be vihi nir' ni be ban ashili sheli din nye o dahalali; bee o daaliwumma daashili; bee o yili puuni daashhiya; bee n vihi o washiika sheŋa ŋan nye o dini; bee n bo daliri n filim n filim o yoli. Zal sheŋa ŋan be litaafi ŋo ni ze la sokam nyaŋa pa yino ko nyaŋ' ka ŋa zeya.

Pinaata 13

1. Zaligu lan wuhi ni sokam mali soli din gamdi o yubu tin ŋan nuu be zal' sheŋa ŋan zali ŋo ni.
2. Sokam lan mali yiko din yiri o ya, n duri tinɗuya ka tiligir' o ya na ka taali sheli kani.

Pinaanahi 14

1. Zal' sheŋa ŋan be kpe lan wuhi ni nir mali soli din zaŋdi o nyevili n zoɾ tiligira ka tin sheli o ni zo n kuli maa nim taɣi n deeg' o.
2. Laabida, ŋunkam yi kpuyi napɔŋ lala yi tummi n birigi o tingboŋ zal' sheli bee Tingbana zaasa Nangban yini layingu zal' sheli, o nye la o takahi bindi maa, dinzuyu, o ni va o bini.

Pinaau 15

1. Zaligu din be kpe lan wuhi ni nir' mali yiko din kpehiri oman zuliya sheli ni o suhu ni gbaai.
2. Di di pirim sheb' bee so suhuyubu zuɣu n moŋ so yiko din ni che ka o tooi kali oman n kpehi zuliya shel' puuni o suhu ni yu.

Pinaayobu 16

1. Zaligu maa lan wuhi ni pay' kam ni doo kam: Kpɔŋkpana waamaa Saɣayelga mali yiko din kpuyiri bal' sheli o suhu ni yu n namdi zuliya o yaa tariga. Zal' she ŋa din be kpe ni soŋdi doo shem, di soŋdi pay' gba la lala.
2. Zaligu lan kpaŋsi yeltoɣ' sheli. Yeda ni yeda shee, doo mali soli din kpuyiri o suhuyubu paya.
3. Zaligu lan wuh ni doo mini paya n yi layim n nam tun. Ni dinzuyu, nama dahilibarka puuni, ni be su doo mini pay' zaami.

Pinaayopɔin 17

1. Nir mali yiko din zaani o dahalali azichi bee n nyar' sheb' pahiri oman zuɣu ka be kper' wolima ni.
2. Dunia yelwumsa ŋun zuɣu ni ninvuy' yino suhuyubu zuɣu, soli kani ka be ni tooi fa nir' daaɟia.

Pisaayika 18

Behig' wuhiya ka dama soli kani ka so tooi boɓi o kpee. Sokam mali soli din tumdi o yubu ka doli adiini sheli din par' o. O suhu yi ti lan je adiini sheli o ni doli maa, o lan

mali yiko din loori adiini sheli din ta o yem. Limama-nim mali soli din kpan̄sir' be daadiini ka jemdi Naawuni be daahan̄kaya tariga ka taali sheli kani.

Pishiyinika 19

Zaligu lan kpan̄si ni yigunaadam kam mali yiko din dir' o suhuyubu daalizama, ka di kun o ni bōr' luyusheli, di yi pa alizan sheli din galim.

Pishi 20

1. Layingu dinkam gbibi maaligu, litaafi ŋo kpan̄sir' li ka ze di nyaana.
2. Soli kani ka nir' suhu bi gbaai minti sheli ka so tooi kum o yaa zuyu muysir' o ni o kpehi di ni.

Pishi-ni-yini 21

1. Zaŋ n chaŋ tingboŋ puuni daalizama ni nye sheŋa zaa, soli kani ka di moŋ so di shaawar' sheli, dama zamaatu zaa shaawara n nye li.
2. Tingboŋ kam mulichi ni yu sheli, dina n nye waazibu. Be suhuyubu maa ka be maali tumdi tuma.
3. Litaafi ŋo lan kpan̄si ni gbaaibu yi yen gbaai din vootim' vootir' maŋli n gbaai gbaaibu din ni zaŋ n tum tuma.

Pishi-ni-ayi 22

Zaligu lan kpan̄si ni sokam mali soli din kuuni o tiŋ zuyu; dama be zali tingboŋ la ni so kam bukaata maani zuyu. Ni dinzuyu, tingboŋ niima nyela tingboŋ zaasa buni, ka di taada kam pa so saandi.

Pishi-ni-ata 23

1. Zal' sheŋa ŋan be litaafi ŋo ni lan wuhi ni sokam tumdi tuma ka bōm o suhuyubu tuma din nye din ni soŋ o ka soŋ o mulichi. Sokam lan mali soli din duhiri o yee ka be nyar' tuun suma tir' o.
2. Nir' woligu bini ni nye sheli, di ka soli ka so tooi moŋ o li.
3. Tumtumdi kam veeni ka o dir' wahala ka be yori o la yo' sheŋa din ni sayi o mini o mulichi ka fukumsi ti yen ŋmani di gbaairi o la ka be soŋ o zaligu ni buyisi shem kundi ni.
4. Tingboŋ kam mulichi mali yiko, soŋsim soli zuyu, din zaani be dintoli layingu sheli be ni bōoni Siliminsili ni ni Treid Yuniɔns la ka di zabiri be tumtumdi' zuyu.

Pishi-ni-anahi 24

Zaligu lan wuhi ni sokam vuhimi o daahan̄kali tariga ka tummi tuma saha, din nyaana ka diemmi bee n kperimi kperigu saha.

Pishi-ni-anu 25

1. Zaligu lan wuhi ni be nam behigu la sokam zuyu. Ni dinzuyu, sokam mali yiko din bōri alaafee soya; dama a laa fee n nye binsheɣukam. Sokam lan mali yiko din wolindi puzuri ni sutura zuyu, ni yili zuyu, ni dinkam nye din maani ka pahiri behigu. Zaŋ n chaŋ gu-man̄

daashiya mi polo, ni kɔŋsim doro, gbariginsim, dakɔlim, kuriginsim ni dunia yili fukumsi kam, zal' sheŋa ŋan be litaafi ŋɔ ni sɔŋdi sokam-mi.

2. Zaŋ n chaŋ bia mini o ma shee, sokam mi ni bia dɔyibu tɔ, dinzuyu, bia kam, sheeje ni ŋun mi o ba zaa, zal' sheŋa naŋ litaafi ŋɔ ni zani yim ni bia la bia, ni dinzuyu ban mali ba nim ni kuuni ka gamdi ka tingbɔŋ nuu pa be zuɣu shem, ban ʒi be banim gba mali yiko din gamdi lala.

Pishi-ni-ayobu 26

1. Zaligu lan wuhi ni daadam kam mali yiko din bɔhindi karɔŋ. Gommanti n su yiko ni be yɔ sikuru bihi zuɣu ban na piini karɔŋ; ka na bi karim n chaŋ katiŋa la, zaa zuɣu. Talahi n nye li ni sokam tɔhi o bia sikuru. Tuun baŋsim sikuru-nim bi kɔŋ tiŋ kam puuni din dolisir' ban zuɣuri ɔr' ne n-ne la, ka be karindi n baŋdi venyelinga.

2. Zal' sheŋa ŋan be litaafi ŋɔ ni yeŋliya, ni di veeni ka baŋsim kam pahiri nir' la ninneesim, ka wuhiri bihi jilima ni suzuda ni beɣigu ni yurlim soya ni nye sheŋa; ka ti wumdi kpamb' yeŋligu, ka suɣulo be sokam sani ka tɔysigu be dunia-yili zuliya kam sunsuuni; ni Muslim-nim ni Yisa Nyaanolib' ni chefirnim sunsuuni, ka Tingbana Nangban Yini Layingu la nia kam pali.

3. Ba-nim ni ma-nim mali yiko din piiri karɔŋbaŋsim sheli be suhu ni yu ni be bihi karim. Zal' sheŋa ŋan be kpe wuhiya ni bihi ba-nim ni be ma-nim yubu la ka zaligu ŋɔ kpaŋsi n nyaŋ binsheyukam.

Pishi-ni-ayopɔin 27

1. Nunkam suhu yu ni o kpaŋsi o kali soya bee o diem diem sheli, bee o wa wa sheli, bee o doli ninneesim so' sheli, soli beni ka di lan tooi niŋ o yubu ka taali kani.

2. Nunkam kpaŋsir' omaŋ zaŋ n chaŋ baŋsim polo, ni nunkam lan kpaŋdi omaŋ zaŋ n chaŋ o nya alifaani, soli kani ka so tooi gu di lan soli zaŋ n chaŋ o yubu maa polo.

Pihita-ayi-ka 28

Zal' sheŋa ŋankam be litaafi bil' ŋɔ ni nyela ti zaasa fali, dinzuyu sokam ni tooi nyu bara n bahi ŋa.

Pihita-yini-ka 29

1. Bɔbigu shee, sokam mal' la o soli din kpaŋsir' o ka sɔŋd' o, ka o bebu mali danɔko.

2. Soli kani ka so tooi yeŋli ni o yu omaŋ n-ti yayi. Yeŋlli yi zani, ka be yeŋ vihi yeŋlli maa, zaligu ni zali shem ka di ti soli ni di doli, n yuli maali yeŋlli maa ka di ta sokam yem.

3. Di ka soli ka so tooi gbaai gbaaibu ka o gbaaibu maa tayi Yunaitid Neishins bee Tingbana Nangban Yini Layingu ni buysi shem litaafi bil' ŋɔ ni.

Pihita 30

Ni di ti sokam lahabali ka dama be bi zali zal' sheŋa ŋan be kpe ŋɔ la nin yino kɔ suɣu, sokam zuɣu ka be zali ŋa. Dinzuyu, zal' sheŋa ŋan be kpe maa ka bibiɛlim soya zuɣu, bee tingmɔŋ soli zuɣu. Dinzuyu sokam luyim tibili venyelinga n wum ka di chib' o.